

*ИСТОРИЯ НА КНИГАТА
BOOK HISTORY***МЕЖДУ МИМОЛЕТНОТО И ВЕЧНОТО,
ИЛИ ПРЕНЕБРЕГНАТИ В БЪЛГАРИЯ АНГЛОЕЗИЧНИ АВТОРИ
ПРЕЗ ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА ХХ ВЕК****Ваня Якова***Университет по библиотекознание и информационни технологии*

Резюме: Статията прави обзор на редица известни англоезични автори на художествени произведения с криминални сюжети, които са представени само с една-единствена своя творба на българския книжен пазар или нямат издадено нито едно свое произведение през първата половина на ХХ век. Сред тях са включени както писатели, които са добре известни на широката читателска публика, така и такива, които не са познати в България, но са допринесли за развитието на различните поджанрове на криминалната литература. Прави се опит да се изяснят причините, довели до този пропуск в българското книгоиздаване през споменатия период.

Ключови думи: *криминален роман; България, книгоиздаване; ХХ век*

Има автори, които са известни само тук и сега, има и такива, които преминават успешно през изпитанието на времето и записват имената си в литературната съкровищница за вечни времена. А има и такива, които по една или друга причина не са дооценени във времето си, но биват преоткрити години, десетилетия след това не само от читателите от собствените си държави, но и зад граница. Особено зад граница. В настоящата статия става въпрос за литературата за престъпление и разследване (Аретов, 2007), или да използваме общоприетия термин, „криминална литература“. Ще се спрем на някои автори, които не са били особено популярни сред издателските среди в периода от Освобождението до национализацията на книгоиздаването през 1948 г. За някои от тях дори не бихме могли да предположим, че не са представлявали интерес за издателите и преводачите в онзи период, тъй като в момента са едни от най-популярните писатели в жанра. Други, които тогава са били предпочитани и масово превеждани, в наши дни са бегло познати на читателската публика.

Да започнем с една изключително популярна и обичана британска авторка не само в България, а почти в целия свят – Агата Кристи. Колкото и невероятно да звучи на съвременния български читател, в периода от Освобождението до 1948 г., след направената библиографска справка, се оказва, че има публикувана само една-единствена нейна книга. Агата Мери Клариса Кристи (*Agatha Mary Clarissa Christie*, по баща *Miller*) е родена в град Торки (*Torquay*), Англия, през 1890 г. Тя е и вероятно ще остане най-продаваният писател на криминални истории за всички времена с книги в над един милиард екземпляра на английски език и около един милиард преведени на чужди езици. Изключително плодотворен автор, творбите ѝ включват 66 криминални романа, 14 сборника с разкази, най-дълго играната на театрална сцена пиеса „Мишеловката“ (*Mousetrap*, 1952), както и други театрални и радиопиеси. Киното и телевизията също черпят от нейните сюжети за десетки филми и сериали. Нетрадиционното детство на Кристи ѝ помага да развие максимално въображението си и първата ѝ публикувана творба в местен лондонски вестник е стихотворение, което тя написва, докато лежи болна от грип, едва на 11 години. Трябва да минат обаче още 15 години, за да се появи на бял свят първата ѝ криминална творба. По време на Първата световна война Кристи започва да пише детективски истории. Започва като на шега, подтикната от сестра си Мадж, с която се хващат на бас, че няма да може да напише добра история, свързана с престъпления и детективи. От друга страна, писането ѝ помага да преодолее еднообразието на работата си в амбулаторията към болница. Успехът ѝ на автор на криминални романи не идва изведнъж. Отнема ѝ доста време да напише първия си роман, и още по-дълго време, за да бъде публикуван. Независимо от трудностите, през 1920 г. се появява романът „Аферата в Стайлс“ (*The Mysterious Affairs at Styles*), в който за първи път на читателската публика е представен дребничкият белгиец с контешки мустаци Еркюл Поаро. За създаването на детектива А. Кристи не е използвала като първообраз реална личност. Идеята за персонажа е провокирана от многобройните бежанци от Белгия, които по това време пребивават в Англия, както и в родния ѝ град Торки. Според писателката от белгийски бежанец, бивш прочут полицай, би станал идеален детектив. И така на бял свят се появява Поаро.¹ Според направената библиографска справка този роман се появява за първи път в България едва през 1991 г. в превод на Васил Антонов и издание на бургаското издателство „Мултитрак“.²

След войната Агата Кристи продължава да пише, като изпробва различни стилове – криминални трилъри и истории за мистериозни убийства, и до 1938 г. има написани вече близо 30 романа, когато в България за първи път се появява издание на нейна книга. Според направената библиографска справка това е и единствената ѝ творба, издадена на български език в периода до национализацията. Това е романът ѝ „Убийството на Роджер Акройд“ (*The Murder of Roger Ackroyd*, 1926).

Историята е публикувана в броеве 7–10 на Библиотека „Избрани съчинения“, издание на печатница „Книпеграф“, в превод на М. Ранкова.²

Съдбата обаче не е била по-благоклонна и по отношение на появата на произведенията на още няколко автори на българския пазар в първата половина на XX век, радващи се на известност извън пределите на нашата родина. Един от тях е американецът Греъм Грийн (*Graham Green, 1904–1991*), чиято писателска кариера започва още през 1929 г. с публикуването на романа му *The Man Within*. Книгата е добре приета от читателската публика, затова той решава да се отдаде изцяло на литературното поприще. Самият Грийн разделя творбите си на два типа – „развлекателни“ и „романи“. Към първите причислява криминалните трилъри, например „Тихият американец“ (*The Quiet American, 1955*), „Нашият човек в Хавана“ (*Our Man in Havana, 1958*) и др., а към вторите – по-сериозните си произведения, като „Силата и славата“ (*The Power and the Glory, 1940*), „Пътешествия с леля ми“ (*Travels with My Aunt, 1969*), въпреки че разликата между двата жанра понякога е трудно забележима (Diemert, 1996). Единствената негова творба, публикувана в България до 50-те години, е романът му „Ориент експрес“ (*Stamboul Train, 1932*), който излиза през 1947 г. в колекцията „Знаменити романи“ на печатница „Линотип“.² През 1958 г., едва три години след публикуването на оригинала (1955), на българския пазар се появява романът му „Тихият американец“, издаден от издателство „Народна култура“.² Сюжетът е базиран на темата за краха на френския колониализъм във Виетнам, както и началото на американското участие във Виетнамската война, докато на втора линия се развива любовният триъгълник между британския кореспондент Фаулър, агента на ЦРУ Пайл и танцорката Фуонг (Green, 1989). Вероятно начинът, по който Грийн третира случващото се зад Желязната завеса – опита на французите да запазят азиатската си зона на влияние, както и намесата на САЩ в конфликта, спомага за издаването на книгата в този период.

Не по-различна е ситуацията с небезизвестния британски писател Уилки Колинс (*William Wilkie Collins, 1824–1889*), чиято творба „Лунният камък“ (*The Moonstone, 1868*) се възприема като първия модерен английски детективски роман (Priestman, 2003). Лунният камък всъщност е диамант, който е свързан с индуските богове. Според поверието, ако попадне в ръцете на простосмъртен, той ще бъде прокълнат. Книгата е написана като разкази на някои от главните персонажи, като по този начин се опитва да разкаже историята на камъка – кражбата му, появата му в Англия, изчезването му отново, откриването му и връщането му там, където принадлежи, върху челото на статуята на индуския бог на луната. Въпреки това единствената негова творба, издадена преди 1948 г., е странната история за духове „Безумният Монктон“ (*Mad Monkton, 1887*). В нея се разказва за наследствена лудост, която се предава в семейство Монктон, като се предполага, че най-младият потомък я е наследил.³ Книгата се появява на българския пазар през 1918 г. като част от поредицата „Модерна

библиотека“ (№ 3 и 4) на издателство „Гутенберг“.² Най-известните романи на Колинс – „Лунният камък“ и „Жената в бяло“ (*The Woman in White*, 1860) – са издадени за първи път респективно през 1970 г. от издателство „Народна младеж“² и през 1983 г. от издателство „Народна култура“.²

Тук може да бъде включен и не толкова популярният в България американски критик, редактор и писател С. С. Ван Дайн (*S. S. Van Dine*), чието истинско име е Уилърд Хънтингтън Райт (*Willard Huntington Wright*, 1888–1939). Той е автор не само на редица критични есета за изкуство и философия, поезия и пътеписи, но и на поредица популярни детективски романи, чийто главен герой е брилянтният, но арогантен детектив Файло Ванс.⁴ Първата от дванадесетте книги за Ванс се появява през 1926 г. – *The Benson Murder Case* („Убийството на Бенсън“). Следват и други книги с криминална тематика (*Knight*, 2003). Единственият негов роман, който е издаден в България през първите десетилетия на ХХ век, е със заглавие „Злият гений на Ню Йорк“ и излиза под № 4 в Библиотека „Скотланд Ярд“ на издателство „М. Г. Смрикаров“ през 1936 г.² Заглавието не отговаря на нито едно от оригиналните такива и поради тази причина (докато не се направи сравнителен анализ на българския и английския текст) не би могло да се каже кой от всички криминални романи на Дайн е бил издаден от Смрикаров.

Дотук коментирахме известни дори за времето си автори, които имат поне една издадена книга в периода до началото на национализацията в България през 1948 г. Съществува обаче и още една, не по-малко интересна, група – тази на популярни и дори емблематични за времето си писатели, които нямат издадена дори по една книга в периода до средата на ХХ век.

Да започнем с бащата на т.нар. „черен“ роман⁵ – Дашиъл Хамет (*Samuel Dashiell Hammett*, 1894–1961). Характерно за този тип повествование е, че в него главният герой, частен детектив или полицаи, е суров самотник, отритнат или самоизолирал се от обществото, който, докато се бори със собствените си вътрешни драми, разкрива и най-заплетените случаи. Той не се спира пред нищо, докато не постигне крайната цел, дори да се наложи да престъпи закона. Романите на Хамет полагат основите в изграждането на подобен тип образи, както и в детайлното изследване на тъмната страна на мотивите за извършване на престъпление. При него няма нищо претенциозно, метафорично или прикрито, той е обективен и точен в описанията си (*Scaggs*, 2005). Независимо от безспорния принос, който има към развитието на криминалния жанр, Хамет не намира място в книгоиздаването в България през първата половина на ХХ век. Според направената библиографска справка романът му „Алена жътва“ (*Red Harvest*, 1929), който се приема за първия в жанра на „черния“ роман, излиза на български език едва през 1983 г. Изданието е на пловдивското издателство „Хр. Г. Данов“ в превод на Иван Янев и Павлина Жулева и с предговор от Богомил Райнов.²

Трудно е да се предположи, че и другият емблематичен представител на „черния“ роман и популярен автор, Реймънд Чандлър (*Raymond*

Chandler, 1888–1959), не намира място в издателските планове на нито едно издателство до средата на ХХ век. Първата му книга, „Големият сън“ (*The Big Sleep*), издадена през 1939 г., намира път към българския пазар едва през 1984 г. Пловдивското издателство „Хр. Г. Данов“ първоначално публикува романа в тираж 60 500 екземпляра, като същата година пуска допечатка от 100 705 екземпляра. Книгата отново е с предговор от Богомил Райнов.² Повествованието се води от името на главния персонаж (една от отличителните характеристики на този вид криминална книжнина), частния детектив Филип Марлоу. По този начин читателят съпреживява историята, съпричастен е с героя и е пряк свидетел на отделните стъпки в разследването. В историята се пресичат пътищата на много и детайлно обрисувани образи, свързани в трудна за разгадаване мрежа от взаимоотношения. А самото заглавие е евфемизъм: „*Ти си мъртъв, унесъл те е големият сън и вече не те притесняват такива дребни неща. [...] Ти просто си се унесъл в големия сън, без да те е грижа за гнусното убийство или за мястото, на което си паднал*“ (Chandler, 1984). От друга страна, българският читател за първи път се запознава с творчеството на Чандлър през 1976 г., когато издателство „Народна култура“ публикува романа му „Високият прозорец“ (*The High Window, 1942*), който е третата книга с главно действащо лице Филип Марлоу.²

Обявеният за „крал на трилъра в Европа“ Джеймс Хадли Чейс (*James Hadley Chase*, един от псевдонимите на *Rene Loge Brabazon Raymond, 1906–1985*) споделя същата съдба. Още първата му книга „Няма орхидеи за мис Бландиш“ (*No Orchids for Miss Blandish, 1939*) постига невероятен успех, като провокира и голям брой дискусии поради детайлното описание на сексуалността на героите, както и на сцените на насилие (Glover, 2003). За първи път романът е представен на българската публика през 1983 г., когато издателство „Хр. Г. Данов“ го пуска на пазара в тираж 60 800 екземпляра, а през 1984 г. се налага допечатка от още 80 600 екземпляра. През 1948 г. Чейс пише продължение на романа – „Плътта на орхидеята“ (*The Flesh of the Orchid*), в който действието се развива 20 години по-късно и е разказ за дъщерята на мис Бландиш от нейния похитител Слим Грисън. От безпомощно, самотно момиче с убийствени наклонности, от преследвана Карол Бландиш се превръща в преследвач (Chase, 1992). И тук не липсват бруталност, откровена сексуалност, напрежение, неочаквани обрати и поредица от убийства, типични за трилъра.

В наши дни вероятно персонажът на отец Браун е много по-познат на публиката като филмов образ, отколкото като литературен. Малко известен в България, създателят на този неортодоксален детектив, Гилбърт Честъртън (*Gilbert Keith Chesterton, 1874–1936*), има голям принос към развитието на съвременната криминална литература. Наричан „принцът на парадокса“⁶, той често използва в творбите си „популярни пословици, поговорки и алегии, които първо много внимателно е завъртял отвътре навън“.⁷ Самият писател споделя, че „първата най-съществена стойност на

криминалната история е в това, че тя е най-ранната и единствена форма на популярна литература, в която може да се изобрази част от поетичната страна на модерния живот“.⁸ Със създаването на образа на отец Браун Честъртън се опитва да противопостави своя стеснителен, подценяван от всички, дори от самия читател, детектив любител на рационалните интелектуалци, които са превзели жанра до момента. Независимо че отец Браун остава почти невидим за околните, тъй като го приемат за някой, който трябва да бъде там, но присъствието му не е от съществено значение, още в първата история от сборника разкази „Простодушието на отец Браун“ (*The Innocence of Father Brown, 1911*) той успява да стигне до дъното на загадката и да разреши случая (Кауман, 2003). Отец Браун не е рационално мислеща машина като Шерлок Холмс, той разчита на своята интуиция, на познанията си за човешката душа, както и на енциклопедичните си познания за същността на престъпленията, придобити, докато слуша изповедите на своите енориаши. За първи път сборникът „Простодушието на отец Браун“ се появява на българския пазар през 1977 г. като част от Библиотека „Лъч“ – разумавачески и приключенски романи и повести на издателство „Народна младеж“.² През 2018 г. „Пергамент прес“ отново издава разказите от този сборник.

Започнахме изложението с дама и нека да го завършим с друга представителка на нежния пол – малко известната или по-скоро неизвестната на широката публика в България Дороти Сейърс (*Dorothy Leigh Sayers, 1983–1957*). Сейърс е една от четирите „красавици“ на жанра заедно с Агата Кристи, Марджъри Алингам и Найо Марш, творили по времето на т.нар. „Златна ера“ на класическия криминален роман, обхващаща периода между двете световни войни. Тя е и поетеса, драматург и литературен критик. През 1923 г. Сейърс публикува първия си роман „Чие е тялото?“ (*Whose Body*), в който представя своя главен персонаж лорд Питър Уимзли, аристократ и детектив любител, който се появява в още 14 романа и разказа. Единственият проблем с този образ е, че е прекалено идеален и притежава твърде много таланти и способности, които понякога дори на читателите им е трудно да приемат.⁹ Както обикновено се случва в българското книгоиздаване, първата публикувана творба на български език не е първият роман от поредицата за лорд Уимзли. През 1984 г. издателство „Хр. Г. Данов“ публикува първия сборник с разкази на Дороти Сейърс „Лорд Питър прави оглед на трупа“ (*Lord Peter Views the Body, 1928*).² Според направената библиографска справка първият роман на Сейърс „Чие е тялото?“ се появява на българския пазар едва през 2020 г., издаден от „Пергамент прес“.²

В този списък може да бъдат добавени още много известни, по-малко известни или напълно безизвестни на българската читателска публика имена. Интересното в случая е кои са причините, довели до това да бъдат пренебрегнати автори, които са се доказали и са били достатъчно популярни за времето си, за сметка на други, които вече са потънали в забвение. Например в случая с Агата Кристи и Дороти Сейърс на пръв

поглед би могло да се предположи, че не им е обърнато достатъчно внимание от българските книгоиздатели на криминална литература по полов признак – една жена не би могла да напише добра криминална история. Но фактите показват друго – има значителен брой добре известни писатели мъже, като Джеймс Хадли Чейс например, които също не намират място в издателските списъци на родното книгоиздаване от първата половина на XX век. От друга страна, недооценяването и пропускането на толкова значими за времето си автори може да се дължи на недоброто познаване на тяхното творчество от българските издатели поради факта, че ползващите английски език са значително по-малко от онези, които владеят руски, немски или френски. Все пак това не би могло да бъде основателна причина за пренебрегването на тези автори, тъй като те са достатъчно популярни и извън собствените си държави в този период. Например книгата на Агата Кристи *The Seventh Dials Mystery*, написана през 1929 г., е преведена на френски още през същата година със заглавие *Le Sept Cadrans*.¹⁰ Вероятно не е за подценяване и желанието на голяма част от издателите за бърза печалба, поради което предпочитат по-леките и бързооборотни четива за сметка на по-качествените, което води до пренасищане на пазара. По този начин за читателите става неимоверно трудно да направят избор и при липсата на интензивна реклама, каквато се забелязва при масовата литература, едно по-стойностно произведение в жанра може лесно да бъде пропуснато. А ако то бъде недооценено, това води както до ниската му реализация, така и до ниска възвръщаемост на направените инвестиции в издаването му. Друг важен фактор, повлиял на издаването на дадена книга на български език, е фактът, че тя е била написана малко преди, по време на или веднага след Втората световна война. Такъв е случаят вероятно с романа „Големият сън“ на Реймънд Чандлър, който се появява за първи път през 1939 г., както и романите му „Сбогом, моя красавице“, излязъл през 1940 г., и „Момичето от езерото“ през 1948 г. Като се има предвид спецификата на българското книгоиздаване през разглеждания период, едва ли като основателна причина за липсата на пазара на редица качествени произведения в жанра може да се приеме липсата на авторски права или тяхното закупуване.

Независимо от обстоятелствата, довели до това да не бъдат издадени емблематични автори в областта на криминалната литература в първата половина на XX век, факт е, че българската читателска публика е била лишена от възможността да се запознае с великолепни образци в жанра.

БЕЛЕЖКИ

¹ **The Home** of Agatha Christie. – In: *The Home of Agatha Christie*. [Online]. Available at: <https://www.agathachristie.com/about-christie/> [Прегледан на 12.10.2022].

² Справките за българските издания на произведенията, разгледани в текста, са правени в е-каталога на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ <https://bg.cobiss.net/>

³ **Willkie**, C. Mad Monkton. – In: *Fantastic Fiction*. [Online]. Available at: <https://www.fantasticfiction.com/c/wilkie-collins/mad-monkton.htm>

⁴ **Britannica**. S.S. Van Dine. <https://www.britannica.com/biography/S-S-Van-Dine> [Прегледан на 12.10.2022].

⁵ **Наименованието** е условно. Терминът „черен роман“ идва от готан noir, който е използван като название за поредица от криминални романи на издателство „Галимар“, Франция. Обложките на книгите са черни с бял кант и приличат на обърнат некролог, като по този начин символизират основния мотив за убийство и престъпление в сюжета. На английски терминът е hard-boiled. Вж. **Gorrara**, Claire. (2011). *The Roman Noir in Post-War French Culture: Dark Fictions. The Roman Noir in Post-War French Culture: Dark Fictions*. [Online]. Available at: Google Books. <https://bit.ly/3sQ9PVi> [Дължината на адреса е ревизирана, прегледан на 11.11.2022].

⁶ **Christianity Today**. G.K. Chesterton, the Eccentric Prince of Paradox. [Online]. Available at: <https://www.christianitytoday.com/ct/2001/augustweb-only/8-27-52.0.html?paging=off#bmb=1> [Прегледан на 11.11.2022].

⁷ **Books**: Orthodoxologist. (1943, October 11). Wayback Machine. [Online]. Available at: <https://web.archive.org/web/20091120195520/www.time.com/time/magazine/article/0,9171,774701-3,00.html> [Прегледан на 11.11.2022].

⁸ **G. K. Chesterton**. A Defence of Detective Story. In: The Society of G. K. Chesterton. [Online]. Available at: <https://www.chesterton.org/a-defence-of-detective-stories/> [Прегледан на 11.11.2022].

⁹ **Dorothy L Sayers**. – In: *The Dorothy L. Sayers Society*. [Online]. Available at: <https://www.sayers.org.uk/biography> [Прегледан на 11.11.2022].

¹⁰ **Agatha Christie's original French editions**. – In: *International Crime Fiction Research Group*. [Online]. Available at: <https://bit.ly/3NxZXcg> [Дължината на адреса е ревизирана]. [Прегледан на 11.11.2022].

ЛИТЕРАТУРА

Аретов, Н. (2007). *Убийство по български: щрихи от ненаписаната история на българската литература за престъпления*. София: Кралица Маб.

Diemert, B. (1996). *Graham Greene's Thrillers and the 1930s*. Montreal: McGill-Queen's Press – MQUP. [Online] Available at: https://books.google.bg/books?id=IfNWtfm5XeQC&pg=PA5&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. [Прегледан на 11.11.2022].

Грийн, Г. (1989). *Тихият американец*. Избрани творби. Т. 1. София: Народна култура.

Priestman, M. Introduction: Crime Fiction and Detective Fiction. – In: M. Priestman (Ed.). *The Cambridge Companion to Crime Fiction. Cambridge Companions to Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 1–6. doi:10.1017/CCOL0521803993.004. [Online]. Available at: <http://gthscime.weebly.com/uploads/1/2/2/5/12251376/> [Прегледан на 11.11.2022].

Колинс, У. (1980). *Лунният камък*. София: Народна младеж (Библиотека „Лъч“).

Knight, S. The Golden Age. – In: M. Priestman (Ed.). – In: *The Cambridge Companion to Crime Fiction. Cambridge Companions to Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 77–94. doi:10.1017/CCOL0521803993.004. [Online]. Available at: <http://gthscime.weebly.com/uploads/1/2/2/5/12251376/> [Прегледан на 11.11.2022].

Scaggs, John. (2005). *Crime Fiction. The New Critical Idiom*. Routledge. Taylor & Francis Group. London and New York. [Online]. Available at: <http://detective.gumer.info/txt/scaggs.pdf> [Прегледан на 11.11.2022].

Чандлър, Р. (1984). *Големият сън*. Пловдив: Христо Г. Данов.

Чейс, Д. Х. (1992). *Плътта на орхидеята*. София: Астра-В3.

Kayman, M. (2003). The Short Story from Poe to Chesterton. – In: M. Priestman (Ed.). *The Cambridge Companion to Crime Fiction. Cambridge Companions to Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 41–58 doi:10.1017/CCOL0521803993.004. [Online]. Available at: <http://gthscime.weebly.com/uploads/1/2/2/5/12251376/> [Прегледан на 11.11.2022].

REFERENCES

Aretov, N. (2007). *Ubiystvo po balgarski: shtrih ot nenapisanata istoria na balgarskata literatura za prestaplenia*. Sofia: Kralitsa Mab.

Diemert, B. (1996). *Graham Greene's Thrillers and the 1930s*. Montreal: McGill-Queen's Press - MQUP. [Online] Available at: https://books.google.bg/books?id=IfNWtfm5XeQC&pg=PA5&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. [Прегледан на 11.11.2022].

Griyn, G. (1989). *Tihiyat amerikanets*. Izbrani tvorbi. T. 1. Sofia: Narodna kultura.

Priestman, M. Introduction: Crime Fiction and Detective Fiction. – In: M. Priestman (Ed.). *The Cambridge Companion to Crime Fiction. Cambridge Companions to Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 1–6. doi:10.1017/CCOL0521803993.004. [Online]. Available at: <http://gthscime.weebly.com/uploads/1/2/2/5/12251376/> [Прегледан на 11.11.2022].

Elektronen katalog na Natsionalna biblioteka „Sv. sv. Kiril i metodiy. – V: *COBISS.BG – Chitateli*. [Online]. Available at: <https://bg.cobiss.net/> [Прегледан на 11.11.2022].

Kolins, U. (1980). – In: *Lunniyat kamak*. Sofia: Narodna mladezh (Biblioteka „Lach“).

Knight, S. The Golden Age. – In: M. Priestman (Ed.). *The Cambridge Companion to Crime Fiction. Cambridge Companions to Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 77–94. doi:10.1017/CCOL0521803993.004. [Online]. Available at: <http://gthscime.weebly.com/uploads/1/2/2/5/12251376/> [Прегледан на 11.11.2022].

Chandler, R. (1984). *Golemiyat san*. Plovdiv: Hristo G. Danov.

Scaggs, John. (2005). *Crime Fiction. The New Critical Idiom*. Routledge. Taylor & Francis Group. London and New York. [Online]. Available at: <http://detective.gumer.info/txt/scaggs.pdf> [Прегледан на 11.11.2022].

Cheys, D. H. (1992). *Platta na orhideyata*. Sofia: Astra-V3.

Kayman, M. (2003). The short story from Poe to Chesterton. – In: M. Priestman (Ed.). *The Cambridge Companion to Crime Fiction. Cambridge Companions to Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 41–58. doi:10.1017/CCOL0521803993.004. [Online]. Available at: <http://gthscime.weebly.com/uploads/1/2/2/5/12251376/> [Прегледан на 11.11.2022].

**BETWEEN THE TRANSIENT AND THE ETERNAL
OR BRITISH AND AMERICAN AUTHORS WHO CONTRIBUTED
TO THE DEVELOPMENT OF CRIME FICTION DURING
THE FIRST HALF OF THE 20th CENTURY BUT WERE
OVERLOOKED IN BULGARIA**

***Abstract:** The article is a survey of a number of British and American crime fiction authors, part of whom were introduced to the Bulgarian literary market with just one of their works while the others were not introduced at all during the first half of the 20th century. Among them are writers who are well-known to the wide readership as well as such who are not known in Bulgaria though they have contributed a lot to the development of the different crime sub-genres. The article is an attempt to explain what reasons the Bulgarian publishers might have had to omit such authors and their works during the discussed period of time.*

***Keywords:** crime novel; Bulgaria; book publishing; 20th century*

Ms. Vanya Yakova, PhD student
Library Studies Department
University of Library Studies and Information Technologies
119, Tsarigradsko shose Blvd.
1784 Sofia, Bulgaria
E-mail: v.yakova@unibit.bg